

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: Het succes van Franse fascistische ideeën

Auteur: Boris van Haastrecht

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 40.1, pp. 75-77.

© 2018 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

en is geïnteresseerd in moderne Nederlandse koloniale en postkoloniale geschiedenis en postkoloniale erfenissen in Europa.

HET SUCCES VAN FRANSE FASCISTISCHE IDEEËN

Daniël Knegt, *Fascism, liberalism and Europeanism in the political thought of Bertrand de Jouvenel and Alfred Fabre-Luce*, Amsterdam University Press, 2017; ISBN: 9789462983335; hardcover; 286 pagina's; € 105,00.

Na de Tweede Wereldoorlog werd het fascisme lange tijd weggezet als een anti-intellectuele en cultuurloze ideologie, die in strijd was met westerse liberale waarden. Vanaf de jaren zeventig kwam een andere benadering op: het fascisme zou alleen begrepen kunnen worden door het serieus te nemen als cultureel en intellectueel fenomeen. Het boek van Daniël Knegt, een bewerkte versie van zijn proefschrift uit 2015, staat in deze traditie. De auteur onderzoekt de verbanden tussen het fascisme en verschillende andere ideologische stromingen aan de hand van de werken van de twee vooraanstaande Franse semifascistische auteurs Bertrand de Jouvenel (1903-1987) en Alfred Fabre-Luce (1899-1983). Zo probeert Knegt meer inzicht te geven in ideologi-

sche transformatie van extreem-rechts in Frankrijk in de periode 1930-1954. Hierbij kiest hij er bewust voor om geen vastomlijnde definitie te geven van 'fascisme', opdat de eigen invulling die zijn twee protagonisten aan dit begrip geven centraal komt te staan.

De Jouvenel en Fabre-Luce werden beiden geboren in welgestelde aristocratische families. Al vroeg in het interbellum vonden zij hun roeping als politiek geëngageerde schrijvers van journalistieke artikelen en boeken. Zij waren onderdeel van een nieuwe politieke generatie, die - gevormd door de Eerste Wereldoorlog - vanaf de jaren 1920 naar politieke hervormingen streefde. In het politieke denken van deze twee hoofdpersonen tot aan de Tweede Wereldoorlog is een aantal overeenkomstige elementen aan te wijzen. Zij uitten allebei fundamentele kritiek op het politieke bestel van de Franse Republiek. De Jouvenel en Fabre-Luce waren geen democraten. De neergang van Frankrijk die zij op politiek, cultureel en sociaal niveau signaleerden, ging gepaard met de neergang van de Franse aristocratie. Hun remedie was dan ook het creëren van een aristocratische elite die zich niet liet leiden door de domme volksmassa's. Deze denkbeelden onderbouwden zij met biologische, racistische en antisemitische (Fabre-Luce in sterkere mate dan De Jouvenel)

argumenten. Het is niet verrassend dat beide Fransmannen bewondering hadden voor Mussolini en Hitler. Zij verklaarden zichzelf echter niet onomwonden fascist. In de eerste plaats wilden zij de bruikbare elementen van het fascisme overnemen en implementeren in de Franse politiek en maatschappij. De nederlaag van Frankrijk in 1940 bejubelden zij als een kans om af te rekenen met de politieke invloed van democraten, joden en communisten. De nieuwe machthebbers moesten een geleide economie opbouwen en militaire integratie van continentaal West-Europa bevorderen. Zo zouden West-Europese landen bijvoorbeeld gezamenlijk de koloniën in Noord-Afrika moeten exploiteren.

Na de oorlog vervolgden De Jouvenel en Fabre-Luce hun succesvolle carrières als auteurs, ondanks aanvankelijke weerstand. Fabre-Luce schrapte de pro-Duitse en expliciet antisemitische passages uit de boeken die hij tijdens de oorlog had gepubliceerd en deed alsof zij nooit bestaan hadden. De Jouvenel had tijdens de oorlog zijn toevlucht gezocht in Zwitserland, waar hij zichzelf opnieuw uitvond als afstandelijke, politiek-economische wetenschapper. Zwitserland was voor hem de ideale plaats om internationale contacten aan te knopen met andere wetenschappers in ballingschap. Daar vond hij aansluiting bij neoliberale denkers zoals

Friedrich Hayek, wiens aandacht hij trok met zijn vuistdikke studie *Du Pouvoir* (1945) over de gevaren van staatsmacht.

Knegt slaagt er uitstekend in de destructieve resultaten van intellectueel-elitaire arrogantie te tonen. De grote ironie is namelijk dat beide Franse auteurs zich na de oorlog onbegrepen slachtoffers van de wraakzucht van Gaullisten en verzetsmensen voelden. Dit terwijl zij met hun geschriften aanvankelijk bijdroegen aan de ondermijning van de Franse Republiek en zij zelf deel uitmaakten van een moreel falende elite.

Knegt wil laten zien dat het einde van de Tweede Wereldoorlog in Frankrijk niet in een scherpe ideologische breuk met het fascisme resulteerde. Weliswaar noemde niemand zichzelf meer een fascist, maar voormalige (semi) fascistische denkers vonden aansluiting bij andere ideologische tradities, met medeneming van elementen uit hun fascistische denkbeelden. Fabre-Luce behield bijvoorbeeld het ideaal van de versterking van een Europese identiteit en De Jouvenel bleef antidemocratisch en hield vast aan zijn biologische argumenten voor de bevordering van de vrije markt. Knegt maakt de verstandige keuze de twee Fransen niet te classificeren als al dan niet fascistisch, om zo voorbij de dichotomie van 'wel of niet' tot een genuanceerd en gedetailleerd beeld van de ontwik-

keling van hun ideeën te komen. Zo is de auteur in staat op subtiële wijze de denkbelden van de twee Franse intellectuelen met elkaar te verweven en het milieu waarin zij handelden te reconstrueren. Hierbij verwacht Knecht wel een grote oplettendheid van de lezer, aangezien soms halverwege een alinea wordt overgestapt van aandacht voor Fabre-Luce naar De Jouvenel en omgekeerd. Knecht heeft een uitstekend en toegankelijk boek geschreven, dat uitnodigt tot verdere discussie over de relatie tussen fascisme en andere ideologische stromingen.

Boris van Haastrecht volgt de onderzoeksmaster Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en is redacteur bij Skript.

EEN HAP FRANSE IDENTITEIT

Lauren Janes, *Colonial Food in Interwar Paris. The Taste of Empire*, Bloomsbury, 2017; ISBN 978-1-4725-9282-8; paperback; 220 pagina's; €29,95.

Eten is niet enkel het voeden van je lichaam, het is gedrenkt in culturele betekenis. In deze tijd van globalisering, waarin onderwerpen als nationale identiteit en traditie onder de loep worden genomen, mag de bestudering van eten niet ontbreken. *Colonial Food*

in Interwar Paris van historica Lauren Janes is in dit kader uitermate relevant. Janes bespreekt de relatie van interbellum Frankrijk tot het eten uit haar koloniën. Ze legt de nadruk op de eetcultuur, waarbij ze kijkt naar de betekenis van het tot je nemen van eten: elke hap draagt bij aan het construeren van culinaire identiteit.

Colonial Food in Interwar Paris bespreekt de periode tussen 1914 en de jaren 1930 met een nadruk op de gastronomische hoofdstad Parijs. Deze periode is essentieel voor de relatie tussen Frankrijk en het koloniale eten: de eigen landbouw was in de Eerste Wereldoorlog verstoord waardoor voedseltekorten waren ontstaan. Janes kadert haar onderwerp duidelijk in, zij wil door middel van de integratie van koloniaal eten proberen te begrijpen in hoeverre de Fransen koloniale cultuur assimileerden. Ze merkt hierbij op dat deze overzeese gemeenschappen nauwelijks impact hadden op hoe de Fransen het nieuwe voedsel benaderden.

Janes bespreekt in elk van de vijf hoofdstukken een ander element en werkt zo toe naar haar conclusie. *Departi colonial* (de koloniale lobby) heeft een belangrijke plaats in het onderzoek, omdat deze lobby veel invloed had op de centrale rol van voedselimport naar de metropool. Door banketten te analyseren, georganiseerd door de wetenschappelijke *Société d'acclimatation*, kunnen